

4. *Preliminary Draft Special Report on “Climate Change Mitigation and Adaptation: The Role of Technology” (024 STC 22 E). Available at: <https://www.nato-pa.int/document/2022-climate-change-mitigation-and-adaptation-role-technology-report-clement-024-stc>.*
5. *Preliminary Draft Report of the Sub-Committee on Technology Trends and Security on “The Future of Warfare” (025 STC 22 E). Available at: <https://www.nato-pa.int/document/2022-future-warfare-report-fridbertsson-025-stc>.*

Романовська Л. А.

*кандидат юридичних наук, докторант
Київського інституту інтелектуальної
власності та права Національного
університету «Одеська юридична
академія», стипендіат Інституту
порівняльного та міжнародного права ім.
Макса Планка (Гамбург, Німеччина)*

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ПРАВОВИХ ЗНАНЬ У МЕХАНІЗМІ ВИКОНАННЯ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Знання є важливим інструментом для з'ясування фактичних даних з метою встановлення істини, захисту суб'єктів правовідносин, охорони їх прав, свобод і законних інтересів. Використання знань є однією з невідмінних передумов індивідуального регулювання суспільних відносин у конкретних справах шляхом встановлення правомірних та об'єктивних правових наслідків – суб'єктивних прав, обов'язків, відповідальності в спеціально передбачених для цього процесуальних формах.

Проблеми доцільності використання знань експертів у галузях юридичних наук досліджувалися українськими вченими, зокрема: О. Л. Львовою, В. К. Мамутовим, М. Є. Мочульською, А. В. Омельченком, Н. М. Павлюк, Н. М. Пархоменко, О. А. Поліводським, В. І. Семчуком та іншими. Проведені дослідження є

вагомим внеском у розвиток теоретичного аналізу експертної діяльності в Україні та, насамперед, науково-правової експертизи.

В практичній діяльності спостерігається поширення та попит на експертні висновки експертів у різних галузях юридичних наук. Спонування до їх замовлення, спричинено різними правовими складнощами, зокрема, неоднозначністю тлумачення окремих правових чи договірних норм, ускладненням їх практичної реалізації, необхідністю доведення законодавчо встановлених правових підстав, наприклад, істотної зміни обставин, яку сторони не могли передбачити при укладанні договору в розумінні статті 652 ЦК України [1], чи обставин, за які наймач не відповідає, що є підставою для звільнення його від плати за весь час, протягом яких діяли такі обставини і через них майно не могло бути ним використано, в розумінні частини шостої статті 762 ЦК України [1], чи правових підстав для застосування переговорної процедури закупівлі в розумінні частини другої статті 40 Закону України «Про публічні закупівлі» [2] тощо. Саме експертний висновок науково-правової експертизи або комплексної наукової експертизи став формою узагальнення такого науково-теоретичного аналізу практичних обставин.

Однак, правове регулювання науково-правової експертизи практичних проблем в Україні відсутнє. Більш того, положення частини першої статті 103 ЦПК України [3], надаючи судам право на призначення судової експертизи, містять вказівку на те, що при розгляді справи можуть бути використані «спеціальні знання у сфері іншій, ніж право». Це свідчить, що знання у галузях юридичних наук у розумінні ЦПК України [3] є не спеціальні знання. Водночас, згідно абзацом п'ятим та шостим пункту 2 Постанови Пленуму Вищого господарського суду України від 23.03.2012 №4 «Про деякі питання практики призначення судової експертизи» [4], звертається увага судів, що не може розглядатися як судова експертиза дане вченими тлумачення законодавчих актів, пов'язане з наявністю у цих актах неясностей, неузгодженостей, суперечностей чи інших недоліків, такий документ доказового значення не має і посилається на нього в обґрунтуванні рішення суду не можна.

Позиція унеможливлення використання судами знань експертів у різних галузях юридичних наук знаходить своє відображення в пункту 2 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 30.05.1997 № 8 [5] та полягає в тому, щоб вирішення правових питань, «яких віднесено законом до компетенції суду», зокрема: «вини, неосудності чи недієздатності особи тощо», стосувалося лише суду. Постає умисне питання, чи може науково-теоретичне обґрунтування практичної проблеми вважатися реалізацією компетенції суду чи ставити під сумнів знання й компетенцію суду? Підтримуючи наукову дискусію, Н. М. Пархоменко, зауважує, що предметом дослідження було офіційне тлумачення норм права та його результати – акти тлумачення. Серед актів доктринального тлумачення окреме місце займають висновки науково-правової експертизи [6, с.77].

Наразі на суд покладається відповідальне завдання щодо забезпечення верховенства права – приймати рішення, які впливають на долі людей, суб'єктів цивільних правовідносин. Зважаючи на постійні зміни в законодавстві та значну завантаженість судів справами і плінність кадрів, а в окремих справах потреба у поглибленому теоретичному дослідженні відповідного питання, експертні висновки науково-правової експертизи чи комплексної наукової експертизи можуть суттєво допомагати суду завершити розгляд справами та прийняти законне й обґрунтоване рішення. Знання набуваються експертами в різних галузях юридичних наук, завдяки тривалим науковим дослідженням окремих питань права. Кінцевою метою наукового забезпечення діяльності судів на сучасному етапі, як підсумував дискусію з цього питання академік В. К. Мамутов, фактично є формування сталої судової практики і судових прецедентів, а також переорієнтування судів на здійснення судочинства на підставі доктрин реального, а не формального права. В основу цього процесу мають бути покладені сучасні фундаментальні наукові знання та практика їх застосування при здійсненні судочинства [7, с.88].

Науково-правова експертиза, поряд із судовою експертизою, як висловився А.В. Омельченко, є ефективним сучасним засобом встановлення доказів згідно процесуального законодавства України [8,с.43].

Водночас, слід глянути на проблему ширше, і не зводити її тільки до захисту прав, але й зважати на сучасні тенденції зі зниження правової культури та про перестороги у їх здійсненні.

Відповідно до частини першої статті 12 ЦК України [1] носії цивільного права наділені можливістю за власним розсудом здійснювати своє цивільне право. Презумпція добросовісності і розумності дій особи, яка здійснює власне права, закріплена частиною п'ятою статті 12 ЦК України [1]. Ця презумпція діє поки інше не буде встановлено рішенням суду. Тобто, реалізуючи своє суб'єктивне цивільне право, його носій, з метою забезпечення добросовісності й розумності своїх дій також може мати потребу в експертному висновку науково-правової чи комплексної наукової експертизи. Відтак, доцільність в отриманні знань експертів у різних галузях науки спостерігається не лише в процесі правозастосування, але ще й під час здійснення цивільних прав та виконання зобов'язань. Спонування до цього відповідну роль відіграють диспозитивні правові норми, згідно яких носій права спроможний самостійно прийняти відповідне рішення.

Поширеним прикладом є застосування положень статті 652 ЦК України [1], зокрема, у разі істотної зміни обставин, якими сторони керувалися при укладенні договору, договір може бути змінений або розірваний за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або не впливає із суті зобов'язання. Ініціює таку зміну чи розірвання договору в більшості зобов'язальна сторона, оскільки істотною зміною обставин суттєво ускладнено виконання саме її зобов'язань за договором. Якщо контрагент вимагає від ініціатора незалежну фахову точку зору щодо обґрунтування істотної зміни обставин та причинно-наслідкового зв'язку між такою зміною й правовими наслідками, то експертний висновок науково-правової експертизи чи комплексної наукової експертизи може стати саме таким документом.

Отже, принцип диспозитивності в цивільному праві надає підстави для здійснення цивільних прав у межах добросовісності й розумності дій носія прав і цьому сприяти можуть результати науково-правової експертизи чи комплексної наукової експертизи. Зауважимо, експертний висновок науково-правової експертизи, а у разі доцільності – комплексної наукової експертизи, має

практичне застосування, він надається для прийняття компетентною особою відповідного рішення з урахуванням обґрунтувань і висновків у разі потреби для цього знань експертів у відповідних галузях юридичних наук. Тобто, зобов'язальна сторона, отримавши експертний висновок (незалежну фахову точку зору щодо обґрунтування та доведення істотної зміни обставин у відповідній практичній ситуації як вмотивовану підставу), враховуючи принципи диспозитивності та свободи договору, з метою збалансування майнових інтересів сторін, порушених непередбачуваним виникненням істотної зміни обставин, ініціює (вимагає) внесення змін до договору.

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 08.09.2022).
2. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19/print> (дата звернення: 08.09.2022).
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 №1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 08.09.2022).
4. Про деякі питання практики призначення судової експертизи : Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 23.03.2012 № 4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004600-12#Text> (дата звернення: 08.09.2022).
5. Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах від 30.05.1997 №8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-09#Text> (дата звернення: 08.09.2022).
6. Пархоменко Н. М. Науково-правова експертиза: доктринальні та законодавчі виміри. Альманах права. Випуск 10. 2019. С.77-82.
7. Мамутов В. Проблеми науково-правової експертизи у контексті сталі судової практики судів загальної юрисдикції та Конституційного Суду України. Вісник Конституційного Суду України. №2. 2013. С.88-95.
8. Омельченко А. В. Судові та науково-правові експертизи як засіб встановлення доказів згідно з процесуальним законодавством України. Адвокат. № 5 (152). 2013. С.41-43.

Науково-дослідний інститут приватного права
і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака
НАПрН України

Навчально-науковий юридичний інститут

Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

**ЗМІНИ У КОРПОРАТИВНОМУ
ЗАКОНОДАВСТВІ В ПЕРІОД
ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ
ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
за матеріалами
**XX Міжнародної науково-
практичної конференції**

30 вересня 2022 року

м. Івано-Франківськ, 2022

Зміст

<i>Беляневич О.А.</i> Питання договірного права в умовах війни.....	3
<i>Васильєва В.В.</i> Реалізація прав учасників підприємницьких товариств в умовах воєнного стану...10	
<i>Wojciech Wyrzykowski.</i> Kilka Uwag o Ochronie Praw Nabywców w Nowej Ustawie Deweloperskiej	18
<i>Вінтоняк Н.Д.</i> Окремі питання здійснення діяльності товариством з обмеженою відповідальністю в умовах воєнного стану	23
<i>Гевко В.Л.</i> Процесуальні особливості захисту корпоративних прав у суді під час дії воєнного стану в Україні.....	28
<i>Геник О.Р.</i> Правосуб'єктність професійних учасників ринку капіталів.....	40
<i>Гнатів О.М.</i> Напрацювання механізмів відшкодування шкоди, збитків, завданих внаслідок збройної агресії рф	45
<i>Данилюк М.Б.</i> Особливості реалізації права на отримання прибутку учасниками корпоративних інвестиційних фондів в період дії правового режиму воєнного стану в Україні.....	49
<i>Дорошенко Л.М.</i> Форс-мажорні обставини у договірних зобов'язаннях та їх правові наслідки	54
<i>Зайчук О.В.</i> Механізм відшкодування військових збитків – деякі міжнародно-правові і національно-правові аспекти	60
<i>Зеліско А.В.</i> Організаційно-правова форма фермерських господарств: в руслі тенденцій закритого переліку форм юридичних осіб приватного права.....	64
<i>Іоницой-Доценко О.П.</i> Щодо моменту виникнення корпоративних прав	70
<i>Ковалишин О.Р.</i> Договір позики з альтернативним зобов'язанням як правове запозичення	74

<i>Коструба А.В.</i> Тенденції розвитку корпоративного законодавства України на сучасному етапі державотворення.....	78
<i>Кочин В.В.</i> Санкції по відношенню до юридичних осіб: на межі заборон та ліквідації.....	82
<i>Mykhailiuk Galyna.</i> Development of National Legislation in the Field of Cybersecurity and Intellectual Property with Regard to the Best Practices of the NATO PA Science and Technology Committee	87
<i>Романовська Л.А.</i> Доцільність використання спеціалізованих правових знань у механізмі виконання договірних зобов'язань	91
<i>Савчук В.П.</i> Вимога обов'язковості корпоративного секретаря в акціонерних товариствах	96
<i>Селіванова І.А.</i> Заклади охорони здоров'я: наглядові ради замість спостережних рад?!!	102
<i>Семіног С.В.</i> Проблемні питання з виконання зобов'язань за договорами споживчого кредиту позичальниками, майно яких пошкоджено, знищено або залишилось на окупованій території.....	107
<i>Сіщук Л.В.</i> Управління акціонерними товариствами в умовах воєнного стану.....	113
<i>Стасів А.П.</i> Засновницький договір як передумова корпоративної форми інноваційної діяльності	121
<i>Сурженко О.А.</i> Вплив війни на правовідносини з участю українських компаній	126
<i>Харитонов О.І., Харитонов Є.О.</i> Проблемні питання відшкодування збитків, завданих бізнесу воєнними діями	131
<i>Цікало В.І.</i> Здійснення акціонерами права на голосування в умовах воєнного стану.....	135

<i>Шшика Р.Б.</i> Зміни в корпоративному управлінні державних товариств у воєнний період.....	138
<i>Ясечко С.В.</i> Віртуальні активи як об'єкт статутного капіталу.....	141

Наукове видання

**ЗМІНИ У КОРПОРАТИВНОМУ
ЗАКОНОДАВСТВІ В ПЕРІОД
ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ
ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
за матеріалами
**XX Міжнародної науково-
практичної конференції**

30 вересня 2022 року

В редакції авторів наукових статей
Комп'ютерна верстка: Ігор КОЗИЧ
Правка: Вікторія ВАСИЛЬЄВА

ISBN 978-617-8084-14-1

Підписано до друку 01.10.2022 Формат 60x84/16
Обл.-вид. арк.12 Тираж 300 прим. Зам. № 22-010
Видавець: Науково-дослідний інститут приватного права
і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН
України, вул. Раєвського, 23-а, м. Київ, 01042

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджу-
вачів видавничої продукції,
серія ДК № 2233 від 05.07.2005 р.